

6. Про Державний бюджет України на 2017 р. : Закон України від 21.12.2016 р. № 1801-VIII. Дата оновлення 02.12.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1801-19> (дата звернення: 25.10.2019).
7. Про Державний бюджет України на 2018 р. : Закон України від 20.05.1999 р. № 2246-VIII. Дата оновлення 13.12.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19> (дата звернення: 27.10.2019).

Жданюк Сніжана Анатоліївна

студентка 2 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку, ТНЕУ
Науковий керівник – к.е.н., доцент Горин В.П.

СУТНІСТЬ ТА СУСПІЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ

Одним з невід’ємних елементів податкової системи є специфічний акциз, який в Україні функціонує у вигляді акцизного податку. Широке використання специфічних акцизів у бюджетній практиці пояснюється значним фіскальним потенціалом цих податків, які в більшості розвинутих країн виступають важливим джерелом наповнення бюджетів різного рівня. В Україні значення акцизного податку як бюджетоформуючого фіскального інструменту за останні роки суттєво зросло, що пояснюється як проведенням продуманої політики регулювання податкового навантаження на підакцизні товари, так і зростанням попиту на них.

Специфічні акцизи, на відміну від універсального податку на додану вартість, були елементом системи оподаткування ще з давніх часів. Розвиток міжнародної торгівлі, поява на споживчому ринку таких товарів, як прянощі, шовк, пахощі та ін., які були дуже дорогими і які було вельми вигідно завозити, поставили питання про оподаткування такої діяльності з метою отримання казною додаткових прибутків. Звісно, підвищене оподаткування імпортованих товарів також допомагало становленню внутрішнього виробництва, однак у середньовічні часи керівники держав цим не дуже переймались. Однак, в період Нового часу, коли Франція стала одним із світових центрів виробництва предметів розкошів, введення специфічних акцизів на аналогічні імпортовані товари мало захисти внутрішній ринок країни від дешевого завізного товару. Відтак, якщо універсальний акциз в першу чергу відіграє фіскальну роль, то специфічні

акцизи, за своєю природою, мають регуляторне призначення. Натомість, фіскальний ефект від функціонування специфічних акцизів є більше наслідком регулювання, а не його первинним завданням. Специфічні акцизи сплачують тільки один раз при купівлі відповідного товару. За рахунок цих акцизів непрямим чином, за згодою покупця, у заможної частини суспільства вилучають «надлишкові» доходи.

Питання визначення кола підакцизних товарів дискусійне. Цей перелік за увесь період існування специфічних акцизів зазнавав кардинальних змін. Якщо на початковому етапі функціонування специфічних акцизів ними обкладались товари першої необхідності (сірники, гас, сіль та ін.), то в теперішній час коло підакцизних товарів визначають відповідно до певних завдань, які поставлені перед податком:

– обмеження зацікавленості підприємницьких структур у вході у певні види господарської діяльності через обмеження рівня їх прибутковості, а також перерозподіл надмірних доходів від виробництва певних високоприбуткових товарів (алкогольні напої, певні види сировини та ін.);

– обмеження попиту на певні види товарів, які є шкідливими для здоров'я людини, сприяють поширенню деструктивних соціальних явищ, або ж мають негативні екологічні наслідки. Відповідно до цього завдання, до підакцизних товарів зараховують пальне та інші продукти нафтопереробки, які шкідливі для екології та є одним із головних чинників глобальної зміни клімату; тютюнові вироби, що підвищують рівень захворюваності населення; алкогольні напої, що поряд з провокуванням росту захворюваності населення, спричиняють чисельні деструктивні соціальні явища (алкоголізм, сімейне насильство, соціальне сирітство та ін.); транспортні засоби (одне з основних джерел забруднення довкілля) [3, с. 146];

– вилучення надмірних доходів заможних верств населення у рамках суспільного запиту на соціальну справедливість. Підвищене оподаткування товарів розкошів, попит на які малоеластичний за ціною, дозволяє вилучити до бюджету додаткові доходи, які можуть бути джерелом фінансування соціальних програм для незаможних. До предметів розкошів у світовій практиці належать транспортні засоби (в тому числі дорогі автомобілі, яхти, мотоцикли, вироби із золота, платини та інших дорогоцінних металів) [1].

В останні роки до числа об'єктів оподаткування акцизним податком також потрапили операції з торгівлі окремими видами цінних паперів (деривативи), які використовують у фінансових спекуляціях. На перший погляд, внесення цих операцій до підакцизних необгрунтоване. Однак, фінансові спекуляції зазвичай дуже прибуткові, а зароблені таким чином кошти багато в чому схожі на виграш у тоталізаторі. Зважаючи на це, підвищений рівень податкового навантаження на надприбутки від фінансових спекуляцій є цілком обгрунтованим.

Фіскально-регуляторний потенціал специфічних акцизів виявляється не лише у коригуванні переліку підакцизних товарів, але й є наслідком маніпуляцій зі ставкою податку. Винятково важливу роль специфічні акцизи відіграють у країнах з перехідною економікою та в періоди економічної стагнації, коли за рахунок підвищення ставок акцизного податку держава компенсує втрату доходів за іншими дохідними статтями бюджету.

Регулювання ставок акцизного податку переслідує не тільки фіскальні, але й соціальні цілі. Підвищуючи ставку податку на «соціально шкідливі» товари, держава стимулює зростання цін на них, що посилює тенденцію до зниження попиту. Підвищення цін на алкогольні напої чи тютюнові вироби знижує їх доступність для населення й веде до обмеження кола потенційних споживачів. Втім, ефективність підвищення ставок для зниження масштабів негативної дії підакцизних товарів значною мірою залежить від дієвості державного контролю за сферою обігу підакцизної продукції, наскільки надійними є перешкоди для її проникнення на ринок без оподаткування акцизом. Підвищення акцизного податку на тютюнові вироби тільки частково відображається у падінні попиту на сигарети, однак посилює інтерес учасників ринку до пошуку каналів контрабанди тютюнових виробів. Щодо алкогольних напоїв, то підвищення цін на них через зростання ставок акцизного податку спричиняє падіння обсягів легального виробництва алкоголю та «розквіт» підпільного гуральництва. Відтак, ефект від підвищення акцизних ставок без дієвої боротьби з тіншовим обігом алкогольних напоїв може виявитись мінімальним.

Інший аспект регулюючого впливу специфічного акцизу – стимулювання зростання ефективності виробництва, підвищення якості продукції, поліпшення споживчих властивостей товарів – реалізується

через диференціацію ставок акцизу всередині товарних груп, а також за рахунок застосування фіксованих акцизних ставок. Оподатковуючи відносно більшим акцизом низькосортний товар, держава стимулює виробника переходити на виробництво більш якісної продукції, а населення – до споживання більш якісних і менш шкідливих товарів. Як підсумок, через акциз держава впливає не лише на зміну структури виробництва, але і на характер споживання. Стимулювання виробництва більш якісної продукції здійснюється також за рахунок встановлення твердих ставок податку. Для виробника сплата фіксованого акцизу з одиниці продукції є стимулом для виробництва більш дорогих виробів, покращення їх споживчих характеристик, дизайну, підвищення рентабельності. Для кінцевого споживача встановлення твердих ставок свідчить про зниження ціни на більш якісні, дорогі товари, а відповідно, підвищується можливість їхньої купівлі.

Література:

1. Атаманчук Н. І. Поняття, ознаки й особливості правового регулювання акцизного податку в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 1. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2019/32.pdf (дата звернення: 17.10.2019).
2. Заклекта-Берестовенко О. С., Кізима А. Я. Фіскальний та регулюючий аспекти акцизного оподаткування в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2014. Вип. 9-1. Ч. 1. С. 175-179.
3. Казацька М. Функції акцизного податку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2017. Вип. 46. Т. 1. С. 144-148.

Железняк Василь Васильович

студент 2 курсу ОС «магістр» ННІОТ, ТНЕУ
Науковий керівник – к.е.н., доцент Сидор І.П.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ СЕРЕДНЬОСТРОКОВОГО БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ

Із здобуттям Україною незалежності та переходом до ринкової трансформації вітчизняна економіка пройшла ряд етапів розвитку, які супроводжувались піднесеннями, падіннями та кризами, що позначилося на розвитку механізму бюджетного планування і прогнозування видатків,